

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
 JOSÉ LUÍS DA CRUZ VILAÇA
 της 27ης Οκτωβρίου 1987 *

*Κύριε πρόεδρε,
 Κύριοι δικαστές,*

1. I — Επειδή ο André Gauchard, διαχειριστής υπεραγοράς, αύξησε χωρίς άδεια το εμβαδόν του καταστήματος εκ 1 660 m² που εκμεταλλευόταν κατόπιν αδειάς από το 1976, κατηγορήθηκε από τις γαλλικές αρχές για παράβαση των διατάξεων περί χωροταξίας εμπορικών καταστημάτων.

2. Ενώπιον του Tribunal de police της Falaise ο Gauchard υποστήριξε ότι η σχετική γαλλική νομοθεσία ήταν αντίθετη προς το κοινοτικό δίκαιο, πράγμα που οδήγησε τον αρμόδιο δικαστή να υποβάλει στο Δικαστήριο, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης, το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

« Συμβιβάζονται προς τις διατάξεις της Συνθήκης της Ρώμης και τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας η γαλλική νομοθεσία περί χωροταξίας εμπορικών καταστημάτων και ειδικότερα τα άρθρα 28 μέχρι 36 του νόμου της 27ης Δεκεμβρίου 1973; »

3. Όπως έκρινε επανειλημμένως ¹, αποφαινόμενο στο πλαίσιο του άρθρου 177, το Δικαστήριο « δεν είναι αρμόδιο να εφαρμόσει τον κοινοτικό κανόνα σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, ούτε, επομένως, να προβεί σε χαρακτηρισμό μιας διατάξεως του εσωτερικού δικαίου σε σχέση με τον κοινοτικό κανόνα. Μπορεί, όμως, στο πλαίσιο της δικαστικής συνεργασίας που καθιερώνει το εν λόγω άρθρο και βάσει των στοιχείων της δικογραφίας, να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο τα στοιχεία ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου που θα του

ήταν χρήσιμα κατά την εκτίμηση των αποτελεσμάτων της εν λόγω διατάξεως ».

4. Από το ερώτημα που υπέβαλε εν προκειμένω ο εθνικός δικαστής δεν μπορούν να προσδιοριστούν ποιες είναι οι αρχές του κοινοτικού δικαίου που θεωρούνται ότι έχουν εφαρμογή και που το Δικαστήριο καλείται να ερμηνεύσει.

5. Πάντως, το Δικαστήριο έκρινε ήδη ότι ενάποκειται σ' αυτό, « σε περίπτωση που τα ερωτήματα έχουν ενδεχομένως διατυπωθεί κατά μη προσήκοντα τρόπο ή υπερβαίνουν το πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που απονέμονται στο Δικαστήριο από το άρθρο 177, να συναγάγει από το σύνολο των στοιχείων που παρέχονται από το εθνικό δικαστήριο, και ιδίως από το σκεπτικό της πράξης περί παραπομπής, τα στοιχεία κοινοτικού δικαίου που χρήζουν ερμηνείας, λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου της διαφοράς » ².

6. Υπό το πνεύμα αυτό, θα προσπαθήσω επομένως να προσδιορίσω τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου των οποίων η ερμηνεία μπορεί να είναι χρήσιμη για την επίλυση της διαφοράς στην κύρια δίκη.

7. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, για τον παραπέμποντα δικαστή, « η προηγούμενη έγκριση που πρέπει να λάβουν οι γάλλοι έμποροι για την εκμετάλλευση χώρου πώλησεως αγαθών επιφανείας άνω των 1 000 m², όταν πρόκειται για δήμο ή κοινότητα ο πληθυσμός των οποίων δεν υπερβαίνει τους 40 000 κατοίκους, ενώ για τις λοιπές περιπτώσεις προβλέπεται επιφάνεια εμβαδού 1 500 m², συνιστά χωρίς αμφιβολία περιορισμό της ελευ-

* Μετάφραση από τα πορτογαλικά.

1 — Βλέπε για παράδειγμα την απόφαση της 11ης Ιουλίου 1985 στην υπόθεση 137/84, Mutsch, Συλλογή 1985, σ. 2681, ιδίως σ. 2693, σκέψη 6.

2 — Βλέπε μεταξύ άλλων την απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 1978 στην υπόθεση 83/78, Pigs Marketing Board, Rec. 1978, σ. 2347, ιδίως σ. 2368.

θερίας εγκαταστάσεως»· στο πλαίσιο αυτό, για να δικαιολογήσει το ερώτημα που υποβάλλει, ο εθνικός δικαστής θέτει το ζήτημα « αν η Συνθήκη της Ρώμης, η οποία καθιερώνει την αρχή της ελευθερίας του εμπορίου και του ανταγωνισμού, επιτρέπει οποιουδήποτε περιορισμούς της ελευθερίας εγκαταστάσεως ».

8. Επομένως, από τη διαδικασία προκύπτει ότι, με το προδικαστικό ερώτημα, το Tribunal de police της Falaise επιδιώκει να πληροφορηθεί αν η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, το δικαίωμα εγκαταστάσεως και οι κανόνες ανταγωνισμού, όπως καθιερώνονται αντιστοίχως με τα άρθρα 30, 52, 85 και 86 της Συνθήκης, εμποδίζουν νομοθεσία περί χωροταξίας εμπορικών καταστημάτων, όπως ο γαλλικός νόμος της 27ης Δεκεμβρίου 1973 (νόμος Royer), και ειδικότερα τα άρθρα του 28 μέχρι 36, να εξαρτά από προηγούμενη διοικητική άδεια την εκμετάλλευση εκ μέρους οποιουδήποτε εμπόρου λιανικής πώλησεως εμπορικού καταστήματος, το εμβαδόν του οποίου υπερβαίνει ορισμένα όρια.

9. II — Θα εξετάσω πρώτον την κατάσταση ενόψει του δικαιώματος εγκαταστάσεως, διότι, στην απόφαση περί παραπομπής, γίνεται επίκληση του δικαιώματος αυτού ευθέως.

10. Η πρώτη άμεση απάντηση είναι ότι οι διατάξεις της Συνθήκης περί ελευθερίας εγκαταστάσεως δεν εφαρμόζονται σε καθαρά εσωτερικές καταστάσεις, « που δεν έχουν κανένα συνδετικό στοιχείο με οποιαδήποτε από τις περιπτώσεις που προβλέπει το κοινοτικό δίκαιο » (όπως έκρινε το Δικαστήριο, στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, με την απόφαση Ιογίο, της 23ης Ιανουαρίου 1986, στην υπόθεση 298/84, Συλλογή 1986, σ. 247, σκέψη 14).

11. Πράγματι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η ενδιαφερόμενη εταιρία είναι γαλλική, έχει

έδρα τη Γαλλία και ο ενδιαφερόμενος διαχειριστής είναι γάλλος.

12. Ωστόσο, θα εξετάσω περαιτέρω το ζήτημα προκειμένου να καταστήσω σαφέστερη την απάντηση και να διαλύσω όλες τις αμφιβολίες ως προς την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου του οποίου γίνεται επίκληση.

13. Υπενθυμίζω σχετικά ότι, όπως έχει υπογραμμίσει το Δικαστήριο³, « το άρθρο 52 αποβλέπει να κατοχυρώσει το πλεονέκτημα της ίσης με τους ημεδαπούς μεταχείρισης για κάθε υπήκοο κράτους μέλους ο οποίος εγκαθίσταται, έστω και δευτερευόντως, σε άλλο κράτος μέλος, προκειμένου να ασκήσει εκεί μη μισθωτή δραστηριότητα και απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω ιθαγενείας καθόσον περιορίζουν την ελευθερία εγκαταστάσεως ». Υπό τις συνθήκες αυτές, « η ελευθερία εγκαταστάσεως περιλαμβάνει την ανάληψη και την άσκηση μη μισθωτών δραστηριοτήτων σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται από τη νομοθεσία της χώρας εγκαταστάσεως για τους δικούς της υπηκόους ». Το Δικαστήριο συνήγαγε (στον τομέα δραστηριότητας που αναλύθηκε με την απόφαση αυτή, αλλά με όρους που μπορούν να γενικευθούν) από τη διάταξη του άρθρου 52, δεύτερη παράγραφος, καθώς και από την αλληλουχία της, ότι, « εφόσον τηρείται η αρχή της ίσης μεταχείρισης και εφόσον δεν υπάρχουν σχετικό κοινοτικοί κανόνες, τα κράτη μέλη έχουν την ελευθερία να ρυθμίζουν στο έδαφός τους » τις δραστηριότητες που περιλαμβάνει η άσκηση του δικαιώματος εγκαταστάσεως.

14. Η υπό κρίση υπόθεση, στο πλαίσιο της νομοθεσίας της οποίας γίνεται επίκληση στην κύρια δίκη, δεν φαίνεται επομένως να ενέχει οποιοδήποτε στοιχείο διακρίσεως έναντι των υπηκόων άλλων κρατών μελών, δεδομένου ότι η εν λόγω νομοθεσία — ανεξαρτήτως του αν είναι καλή ή κακή — εφαρμόζεται αδιακρίτως στους γάλλους υπηκόους και στους υπηκόους των άλλων κρατών μελών και δεν συνεπάγεται κανένα ιδιαίτερα αυστηρό περιορισμό για τους

3 — Βλέπε απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 1987 στην υπόθεση 221/85, Επιτροπή κατά Βασιλείου του Βελγίου, Συλλογή 1987, σ. 675, σκέψεις 9 και 10.

τελευταίους. Τα κριτήρια στα οποία στηρίζεται είναι αντικειμενικά: αναφέρονται στο άρθρο 28 του νόμου: η κατάσταση των δομών του εμπορίου και της βιοτεχνίας, η εξέλιξη του εμπορικού δικτύου στην περιοχή και στις άμορες ζώνες, ο μεσοπρόθεσμος και μακροπρόθεσμος προσανατολισμός των αστικών και αγροτικών δραστηριοτήτων και η επιθυμητή ισορροπία μεταξύ των διαφόρων μορφών εμπορίου.

15. Επίσης, δεν προβλήθηκε κανένα περιστατικό από το οποίο μπορεί να συναχθεί ότι η εφαρμογή στην πράξη της εν λόγω νομοθεσίας συνεπάγεται δυσμενείς διακρίσεις σε βάρος των υπηκόων άλλων κρατών μελών που επιθυμούν να εγκατασταθούν στη Γαλλία.

16. Μολονότι είναι αληθές ότι δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι ανακριβής εφαρμογή των νομίμων κριτηρίων μπορεί ενδεχομένως να παραγάγει τέτοια αποτελέσματα, ωστόσο το ζήτημα αυτό δεν τίθεται προς το παρόν και δεν φαίνεται ότι τέθηκε στο παρελθόν ούτε φαίνεται ότι μπορεί δικαιολογημένα να προβλεφθεί ότι αυτό θα συμβεί στο μέλλον.

17. Απ' αυτό προκύπτει ότι υπήκοος άλλου κράτους μέλους δεν μπορεί να επικαλεστεί το άρθρο 52 προκειμένου να εμποδίσει την εφαρμογή της επίδικης γαλλικής νομοθεσίας, εξυπακουμένου ότι αυτή εφαρμόζεται χωρίς καμιά πρόθεση εισαγωγής διακρίσεων έναντι των αλλοδαπών επιχειρηματιών.

18. Κατά μείζονα λόγο το προαναφερόμενο άρθρο δεν είναι δυνατό να επιτρέψει σε γάλλο υπήκοο, εγκατεστημένο στη Γαλλία, να ζητήσει παρέκκλιση από την εφαρμογή της εσωτερικής νομοθεσίας, η οποία ρυθμίζει την άσκηση της εμπορικής δραστηριότητας και καθορίζει τις προϋποθέσεις εγκαταστάσεως και επεκτάσεως των εμπορικών καταστημάτων.

19. Στον τομέα αυτόν εξάλλου, καμιά σημασία δεν μπορεί να αποδοθεί στις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου όπως είναι οι διατάξεις των οδηγιών 68/363/ΕΟΚ και 68/364/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, που αφορούν, αντιστοίχως, την υλοποίηση του δικαιώματος εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στον τομέα των μη μισθωτών δραστηριοτήτων που υπάγονται στο λιανικό εμπόριο και τις λεπτομέρειες εφαρμογής των μεταβατικών μέτρων στον τομέα των μη μισθωτών δραστηριοτήτων που υπάγονται στο λιανικό εμπόριο.

20. Οι δύο προαναφερθείσες οδηγίες εκδόθηκαν με σκοπό να προωθηθεί η πραγματοποίηση της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών κατά τη μεταβατική περίοδο και κατ' εφαρμογή των οικείων « γενικών προγραμμάτων »' όχι μόνον το άμεσο αποτέλεσμα, το οποίο πρέπει να αναγνωρίζεται στο άρθρο 52 της Συνθήκης ⁴, δεν θίγεται ούτε περιορίζεται μετά το πέρας της μεταβατικής περιόδου από την ύπαρξη των εν λόγω οδηγιών αλλά, επιπλέον, οι οδηγίες αυτές δεν περιλαμβάνουν καμιά διάταξη που να έχει εφαρμογή στην περίπτωση την οποία έχω αναλύσει.

21. III — Θα εξετάσω τώρα το πρόβλημα υπό το πρίσμα του σεβασμού της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων (άρθρο 30 της Συνθήκης). Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση εξάλλου, ο δικηγόρος του κατηγορουμένου της κύριας δίκης επικέντρωσε με περισσότερη επιμονή τους ισχυρισμούς του στην άποψη αυτή.

22. Νομοθεσία όπως αυτή που αναφέρεται στην περί παραπομπής απόφαση του εθνικού δικαστή δεν μπορεί να θίξει την πραγματοποίηση των στόχων του άρθρου 30 παρά μόνο αν, συνιστώσα μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς κατά την εισαγωγή, είναι τέτοιας φύσεως ώστε να επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.

4 — Όσον αφορά το δικαίωμα εγκαταστάσεως, κατόπιν της αποφάσεως της 21ης Ιουνίου 1974, στην υπόθεση 2/74, *Reyners*, Rec. 1976, σ. 631.

23. Από της εκδόσεως της αποφάσεως Dasonville, στις 11 Ιουλίου 1974⁵, το Δικαστήριο θεωρεί ως μέτρο τέτοιας φύσεως « κάθε κανονιστική ρύθμιση του εμπορίου των κρατών μελών ικανή να εμποδίσει άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, το ενδοκοινοτικό εμπόριο ».

24. Ομοίως, η οδηγία 70/50 της Επιτροπής, της 22ας Δεκεμβρίου 1969⁶, θεώρησε ως τέτοια μέτρα « τα μέτρα τα οποία, εκτός εκείνων που εφαρμόζονται αδιακρίτως στα εγχώρια και στα εισαγόμενα προϊόντα, εμποδίζουν τις εισαγωγές που μπορούσαν να πραγματοποιηθούν ελλείψει των μέτρων αυτών, περιλαμβανομένων και εκείνων που καθιστούν τις εισαγωγές δυσχερέστερες ή ακριβότερες σε σχέση με τη διάθεση της εγχώριας παραγωγής »· θεώρησε επίσης ως τέτοια μέτρα « τα εθνικά μέτρα που διέπουν την εμπορία προϊόντων, εφαρμοζόμενα αδιακρίτως επί εισαγομένων και εγχωρίων προϊόντων, τα δε περιοριστικά τους αποτελέσματα επί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων βαίνουν πέραν του πλαισίου των αποτελεσμάτων που είναι ίδια μιας κανονιστικής ρυθμίσεως του εμπορίου ».

25. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το Δικαστήριο, με την απόφαση Blesgen, της 31ης Μαρτίου 1982⁷, έκρινε ότι

« ο όρος μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών, που αναφέρεται στο άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ, έχει την έννοια ότι δεν επιίπτει στην προβλεπόμενη από την εν λόγω διάταξη απαγόρευση ένα εθνικό μέτρο, το οποίο εφαρμόζεται αδιακρίτως επί εθνικών και εισαγομένων προϊόντων και απαγορεύει την κατανάλωση, την πώληση ή την προσφορά, έστω και εκ χαρακτηριστικής αιτίας, οινόπνευματων ποτών ορισμένης περιεκτικότητας σε αλκοόλη προς

επιτόπια κατανάλωση, σε όλα τα προσιτά στο κοινό μέρη... »

26. Το Δικαστήριο έκρινε (σκέψη 9) ότι « ένα τέτοιο νομοθετικό μέτρο δεν συνδέεται... με τις εισαγωγές προϊόντων και, για το λόγο αυτό, δεν είναι ικανό να παρεμβάλλει εμπόδια στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών ».

27. Επίσης, παρατηρώ ότι δεν αντιλαμβάνομαι πώς μια νομοθεσία η οποία εξαρτά από διοικητική άδεια τη δημιουργία ή την επέκταση εμπορικών μονάδων των οποίων το εμβαδόν υπερβαίνει συγκεκριμένα όρια, όπως η επίδικη γαλλική νομοθεσία, είναι ικανή να εμποδίσει άμεσα ή έμμεσα, και κατά τρόπο εισάγοντα διακρίσεις, την ελεύθερη ενδοκοινοτική κυκλοφορία των εμπορευμάτων.

28. Πράγματι, μια τέτοια νομοθεσία δεν έχει καμιά επίδραση στις εισαγόμενες ποσότητες εμπορευμάτων, αλλά μόνο στην οργάνωση της διανομής στο εσωτερικό της χώρας ανάλογα με τους στόχους οικονομικής πολιτικής που καθορίζουν οι δημόσιες αρχές, ειδικότερα δε με τους στόχους που συνίστανται στο να ευνοούν τις εμπορικές μονάδες μικρού μεγέθους και να προσαρμόζουν τις δομές διανομής σε συνάρτηση με την πολεοδομία και τη χωροταξία.

29. Δεν τίθεται εν προκειμένω ζήτημα αξιολογικής κρίσεως ως προς τα πλεονεκτήματα ή τις ανεπάρκειες της νομοθεσίας αυτής στο πολιτικό και το οικονομικό επίπεδο.

30. Αντίθετα, αυτό που πρέπει ειδικότερα να ληφθεί υπόψη είναι το γεγονός ότι ένα σύστημα αδειών του τύπου αυτού επηρεάζει ή θέτει προϋποθέσεις για τη διανομή στην εσωτερική αγορά των εισαγόμενων εμπορευμάτων και των εμπορευμάτων που παράγονται εντός της χώρας αδιακρίτως.

31. Οι επιχειρηματίες — ημεδαποί ή αλλοδαποί — είναι αυτοί που πρέπει να προσαρμοστούν στο νομικό αυτό πλαίσιο, ιδίως με την

5 — Απόφαση της 11ης Ιουλίου 1974 στην υπόθεση 8/74, Procureur du Roi κατά Dassonville, Rec. 1974, σ. 837.

6 — JO L 13 της 17ης Ιανουαρίου 1970, σ. 29.

7 — Υπόθεση 75/81, Blesgen κατά Βελγικού Δημοσίου, Συλλογή 1982, σ. 1211.

αποθεματοποίηση ή τη διανομή από διάφορα εγκεκριμένα σημεία πώλησεως εμπορευμάτων, ανεξαρτήτως του αν πρόκειται για εμπορεύματα παραχθέντα εντός της χώρας ή καταγωγής άλλων κρατών μελών της Κοινότητας.

35. Σχετικά με το ζήτημα αυτό, πρέπει πρωτίστως να διασαφηνιστεί το πεδίο εφαρμογής των εν λόγω κανόνων.

32. IV — Τέλος, θα αναλύσω τώρα το πρόβλημα υπό το πρίσμα της εφαρμογής των κανόνων των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης περί ανταγωνισμού.

36. Όπως προκύπτει από το άρθρο 85, παράγραφος 1, και σύμφωνα με το στόχο του άρθρου 3, στοιχείο στ), της Συνθήκης, «είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά και απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς». Θα υπογραμμίσω τις δύο ουσιώδεις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ορισμένη συμπεριφορά εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85:

33. Ως γνωστόν και όπως έκρινε το Δικαστήριο⁸, πρόκειται για κανόνες που αφορούν τις επιχειρήσεις και όχι τα νομοθετικά ή κανονιστικά μέτρα των κρατών μελών. Όπως επίσης έκρινε το Δικαστήριο⁹, «[τα κράτη μέλη] οφείλουν πάντως, δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 2, της Συνθήκης, να μη θίγουν με την εθνική νομοθεσία τους την πλήρη και ομοιόμορφη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, ούτε τις έννομες συνέπειες των πράξεων που θεσπίζονται προς εκτέλεσή του, επιπλέον δε να μη λαμβάνουν ή διατηρούν σε ισχύ μέτρα, έστω και υπό μορφή νομοθετικής ή κανονιστικής πράξεως, ικανά να εξαλείφουν την πρακτική αποτελεσματικότητα των κανόνων περί ανταγωνισμού που ισχύουν για τις επιχειρήσεις».

— δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών

— νοθεύουν τον ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς.

34. Επομένως, πρέπει να εξεταστεί αν, λαμβάνοντας υπόψη τα διαθέσιμα στοιχεία, η επίδικη γαλλική νομοθεσία είναι ή όχι ικανή να παραγάγει τέτοια αποτελέσματα σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων περί ανταγωνισμού της Συνθήκης, ειδικότερα δε να προκαλέσει ή απλώς να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις ώστε οι επιχειρήσεις να υιοθετήσουν πρακτικές, ικανές να παραβιάσουν τους κανόνες αυτούς.

37. Προσθέτω ότι, μεταξύ των πρακτικών που παρατίθενται ενδεικτικά στο άρθρο 85, παράγραφος 1, περιλαμβάνονται υπό στοιχείο β), οι πρακτικές που συνίστανται: «στον περιορισμό ή στον έλεγχο της παραγωγής, της διαθέσεως, της τεχνολογικής ανάπτυξεως ή των επενδύσεων» και, υπό στοιχείο γ): «στην κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού».

38. Εξάλλου, κατά το άρθρο 86 της Συνθήκης, «είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά και απαγορεύεται, κατά το μέτρο που δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, η καταχρηστική εκμετάλλευση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσποζούσης θέσεώς τους εντός της κοινής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της» (η υπογράμμιση δική μου). Η καταχρηστική αυτή εκμετάλλευση μπορεί να συνίσταται ιδίως:

8 — Βλέπε ιδίως τις αποφάσεις της 10ης Ιανουαρίου 1985 στην υπόθεση 229/83, *Leclere*, Συλλογή 1985, σ. 1, ιδίως σ. 31· της 30ής Απριλίου 1986 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 209 έως 213/84, καθορισμός των τιμών αεροπορικών εισιτηρίων, Συλλογή 1986, σ. 1425.

9 — Απόφαση *Leclere*, σκέψη 14· επίσης απόφαση επί του «καθορισμού των τιμών αεροπορικών εισιτηρίων», σκέψεις 71 και 72.

« ...

β) στον περιορισμό της παραγωγής, της διαθέσεως ή της τεχνολογικής αναπτύξεως επί ζημία των καταναλωτών ».

39. Η απάντηση που έχω δώσει στο προηγούμενο ερώτημα αφήνει ήδη να διαφανεί την απάντηση που θα δοθεί στο ερώτημα που τίθεται τώρα: εφόσον η γαλλική νομοθεσία δεν είναι ικανή να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, θα είναι πάρα πολύ δύσκολο να θεωρηθεί ότι συντρέχει μια από τις προϋποθέσεις εφαρμογής των κανόνων περί ανταγωνισμού της Συνθήκης.

40. Προσθέτω ακόμη ότι κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν επιτρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η επίδικη νομοθεσία μπορεί να ευνοήσει συμπεριφορά των επιχειρήσεων ικανή να παραγάγει το αποτέλεσμα αυτό και να νοθεύσει τον ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς ή σε σημαντικό τμήμα της.

41. Ακόμη και το γεγονός — που ανέφερε ο κατηγορούμενος της κύριας δίκης και ανάλυσε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση η Επιτροπή — ότι η σύνθεση των περιφερειακών επιτροπών χωροταξίας εμπορικών καταστημάτων μπορεί ενδεχομένως να παρέχει δυσανάλογη εξουσία σε ορισμένο τύπο επιχειρήσεων σε σχέση με άλλες δεν είναι κατ' ανάγκη ή κατά πάσα πιθανότητα, ικανό, και αν υποθεθεί ότι το εν λόγω γεγονός ασκεί επιρροή, να δημιουργήσει αυτό καθαυτό τέτοια αποτελέσματα ή ακόμη να ευνοήσει την εμφάνιση καταστάσεων υπό τις οποίες επέρχονται τα αποτελέσματα αυτά.

42. Αν ληφθεί υπόψη το περιφερειακό πλαίσιο στο οποίο δρουν και η δραστηριότητα (λιανικό εμπόριο) στην οποία αφιερώνονται οι επιτροπές αυτές, καθίσταται προφανές ότι τα

αποτελέσματα της παρεμβάσεώς τους (και, γενικά, της επίδικης νομοθεσίας) εμφανίζονται μόνο στο πλαίσιο των δικτύων διανομής εντός της χώρας και, ειδικότερα, στο επίπεδο των περιφερειακών και τοπικών αγορών.

43. Οι περιφερειακές αυτές επιτροπές — των οποίων προεδρεύει ο préfet (νομάρχης) χωρίς δικαίωμα ψήφου — έχουν τριμελή σύνθεση: εννέα δημοτικοί σύμβουλοι μεταξύ των οποίων ο δήμαρχος της κοινότητας ή του δήμου εγκαταστάσεως, εννέα αντιπρόσωποι των εμπορικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων (οι οποίοι, κατά τη γαλλική κυβέρνηση, εκπροσωπούν διάφορες κατηγορίες του εμπορίου) και δύο εκπρόσωποι των ενώσεων καταναλωτών, καθώς και οι δήμαρχοι των ομόρων δήμων ή κοινοτήτων μετέχουν στις εργασίες με συμβουλευτική ψήφο (άρθρο 30 του νόμου Royer).

44. Προφανώς επιδιώκεται η ισόρροπη εκπροσώπηση των ενδιαφερομένων, πράγμα που η προαναφερθείσα σύνθεση φαίνεται να εξασφαλίζει.

45. Οι επιτροπές αποφαινόμενες σύμφωνα με τις αρχές που καθορίζονται στα άρθρα 1, 3 και 4 του νόμου και αφού λάβουν υπόψη τα κριτήρια του άρθρου 28, στα οποία έχω ήδη αναφερθεί· εξάλλου, αποφαινόμενες βάσει εκθέσεων, κατόπιν μελέτης των φακέλων, που επεξεργάζονται η περιφερειακή διεύθυνση εσωτερικού εμπορίου και τιμών, το εμπορικό και βιομηχανικό επιμελητήριο και το βιοτεχνικό επιμελητήριο (άρθρο 31).

46. Υπό τις συνθήκες αυτές, τίποτε δεν επιτρέπει να υποθεθεί ότι οποιαδήποτε επαγγελματική τάξη (ιδίως οι « ανταγωνιστές » του υπό εγκατάσταση εμπόρου) επιτυγχάνει να αποκτήσει πλειοψηφία ή να διαμορφώσει

καθοριστική άποψη στην απόφαση που πρόκειται να ληφθεί.

λέσει την εξαφάνιση των μικρών επιχειρήσεων και την κακή χρήση του εμπορικού εξοπλισμού» (άρθρο 1, παράγραφος 3).

47. Οι αποφάσεις των επιτροπών, οι οποίες πρέπει να ληφθούν εντός προθεσμίας δύο μηνών, μετά τη λήξη της οποίας η έγκριση θεωρείται ως δοθείσα σιωπηρώς, πρέπει να είναι αιτιολογημένες και μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ιεραρχικής προσφυγής ενώπιον του αρμοδίου υπουργού, ο οποίος αποφαίνεται αφού λάβει τη γνώμη της εθνικής επιτροπής χωροταξίας εμπορικών καταστημάτων, η οποία έχει επίσης τριμερή σύνθεση (άρθρα 32 και 33). Η απόφαση του υπουργού μπορεί να προσβληθεί με προσφυγή ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων· κατά τη γνώμη μου, δεν έχει αποδειχτεί ότι, στο παρόν στάδιο εξέλιξης της γαλλικής νομοθεσίας, τα μέσα αυτά παροχής έννομης προστασίας είναι ανενεργά και, εν πάση περιπτώσει, φαίνεται ότι, στο πλαίσιο της υποθέσεως αυτής και αν ληφθούν υπόψη τα στοιχεία που έχουν ανακύψει μέχρι τώρα, το ζήτημα δεν ασκεί επιρροή από πλευράς κοινοτικού δικαίου.

50. Επομένως, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι πρόκειται για εσωτερική νομοθεσία, προοριζόμενη να ρυθμίσει τον ανταγωνισμό στον εμπορικό και βιοτεχνικό τομέα, η οποία έχει ως δεδηλωμένο σκοπό και πιθανό αποτέλεσμα να περιορίσει ή να χαλιναγωγήσει την αύξηση των εμπορικών μονάδων και όχι να ενισχύσει την ισχύ τους στην αγορά.

51. Όπως έκρινε το Δικαστήριο με τις αποφάσεις *Giry* και *Guerlain*¹⁰, « το κοινοτικό και το εθνικό δίκαιο περί ανταγωνισμού εξετάζουν τις περιοριστικές πρακτικές υπό διαφορετικές απόψεις. Ενώ τα άρθρα 85 και 86 τις ρυθμίζουν λόγω των εμποδίων που μπορούν να προκύψουν από αυτές για το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, οι εσωτερικές νομοθεσίες, στηριζόμενες ή κάθε μια στη δική της συλλογιστική, εξετάζουν τις περιοριστικές πρακτικές σ' αυτό μόνο το πλαίσιο ».

52. Το συμπέρασμα που μπορεί να συναχθεί από τη σκέψη αυτή στη συγκεκριμένη περίπτωση επιβεβαιώνεται από την εξέταση των αρχών που καθόρισε το Δικαστήριο με την απόφαση *Hugin*¹¹, κατά την οποία « η ερμηνεία και η εφαρμογή της προϋποθέσεως ως προς τα αποτελέσματα επί του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών, που περιλαμβάνεται στα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης, πρέπει να έχουν ως σημείο εκκίνησης το σκοπό της προϋποθέσεως αυτής, η οποία συνίσταται στον προσδιορισμό, στον τομέα ρυθμίσεως του ανταγωνισμού, του πεδίου εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου σε σχέση με εκείνο των κρατών μελών. Έτσι, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου κάθε σύμπραξη και κάθε πρακτική ικανή να διακυβεύσει την ελευθερία του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών υπό την έννοια ότι θα

48. Πρέπει εξάλλου να υπογραμμιστεί ότι, στο πλαίσιο του νόμου *Royer*, η εγκατάσταση εμπορικών μονάδων των οποίων το εμβαδόν του χώρου πώλησεως δεν υπερβαίνει τα 1 000 ή 1 500 m², ανάλογα με την περίπτωση, είναι ελεύθερη, μόνο δε οι άλλες εξαρτώνται από έγκριση.

49. Όπως υπογράμμισε η γαλλική κυβέρνηση με τις παρατηρήσεις της, από το άρθρο 1, παράγραφος 1, του νόμου προκύπτει ότι ο σκοπός του νόμου είναι να δημιουργήσει « το πλαίσιο ενός διαφανούς και θεμιτού ανταγωνισμού », αποφεύγοντας όπως « η άτακτη αύξηση των νέων μορφών διανομής προκα-

10 — Απόφαση της 10ης Ιουλίου 1980 στις συνεδικοσθεσίες υποθέσεις 253/78 και 1 έως 3/79, *Procureur de la République* κατά *Giry* και *Guerlain*, Rec. 1980, σ. 2327, ιδίως σ. 2374, σκέψη 15.

11 — Απόφαση της 31ης Μαΐου 1979 στην υπόθεση 22/78, *Hugin* κατά *Επιτροπής*, Rec. 1979, σ. 1869, ιδίως σ. 1899, σκέψη 17.

μπορούσε να παραβιάσει την πραγματοποίηση των στόχων μιας κοινής αγοράς μεταξύ των κρατών μελών, ιδίως στεγανοποιώντας τις εθνικές αγορές ή μεταβάλλοντας τη δομή του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς. Αντίθετα, οι συμπεριφορές τα αποτελέσματα των οποίων περιορίζονται εντός της

επικρατείας ενός μόνο κράτους μέλους εμπίπτουν στον τομέα της εθνικής έννομης τάξης».

53. Κατά τη γνώμη μου, είναι προφανές ότι οι καταστάσεις που ρυθμίζονται με το νόμο Royer εμπίπτουν σ' αυτή την κατηγορία και όχι στην προηγούμενη.

54. V — Ενόψει των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως εξής στο ερώτημα που υπέβαλε το Tribunal de police της Falaise:

55. « Συνάδει προς την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, προς το δικαίωμα εγκαταστάσεως και προς τους κανόνες ανταγωνισμού, όπως ειδικότερα διατυπώνονται στα άρθρα 30, 52, 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ αντίστοιχα, μια νομοθεσία περί χωροταξίας εμπορικών καταστημάτων, όπως ο γαλλικός νόμος της 27ης Δεκεμβρίου 1973 και συγκεκριμένα τα άρθρα του 28 μέχρι 36, σύμφωνα με την οποία η εκμετάλλευση εκ μέρους οποιουδήποτε εμπόρου λιανικής πώλησεως εμπορικού καταστήματος — το εμβαδόν του οποίου υπερβαίνει ορισμένα προκαθορισμένα ανώτατα όρια — εξαρτάται από προηγούμενη διοικητική άδεια, υπό τον όρον ότι το μέτρο αυτό ισχύει αδιακρίτως τόσο για τους υπηκόους του εν λόγω κράτους μέλους όσο και για τους υπηκόους των λοιπών κρατών μελών και εφόσον από το περιεχόμενο και τους στόχους του δεν μπορεί να συναχθεί ότι θεσπίστηκε με σκοπό ή ότι έχει ως συνέπεια την εισαγωγή διακρίσεων. »